

Predikan i Örträsk kyrka trettondagen den 6 januari 2011

Predikotext: Matt. 2:1-12

Övriga texter: 1 Kung. 10.1-7; Ef. 2:17-19

Tema: Guds härlighet i Kristus

Firningsdag: Trettandedag jul

Typ av gudstjänst: Högmässa

Musik:

Inledning

Vi får välkomna varandra till en gammal fin högtidsdag, den har firats som Jesu födelsedag, och också fungerat som en stor dopfest och också varit en påminnelse om Jesu dop (vilket den fortfarande är i stora delar av den världsvida kyrkan), men sedan 300-talet har den i väst firats till minne av stjärnan och de vise männens ankomst till Betlehem.

Det är lämpligt att denna dag fokusera på alla kristna över hela världen, för det här är främlingens dag, det här är enhetens dag, det här är din och min dag.

Alla får vara med judar, vise män och oxar

Idag firas att budskapet om Jesu födelse inte bara gällde det lilla judiska folket i östra medelhavsområdet en gång för länge sedan utan att det också gällde för de österländska stjärntydarna, de vise männen, (eller hur man nu vill säga) och kanske framförallt att det gällde för oxen (har ni tänkt på oxen? Den står så snällt i våra julkrubbor, vi kan tänka att det är oxens krubba som Jesus låg i som barn, men har vi tänkt på varför den bor i våra krubbor? Det står inget om den i texten, inget i Lukasevangeliet heller, där står det bara om herdar och får, oxen är en symbol för alla andra, för de folk som inte var det judiska folket, alltså en symbol för oss och alla andra hedningar som de folken kallades).

Epifania och fakta och främlingen

Det här är dock en inte allt för enkel firningsdag, den heter sedan gammalt Epifania, vilket låter krångligt redan i sig. Men det finns flera svåra saker med den och vi ska närma oss några av dem idag, en sådan sak är att hela berättelsen påminner om en fin saga utan

någon verklig grund, dessa tre herrar som kommer och öser gåvor över detta barn och dessutom denna stjärna, lite som Askungen eller något med lyckligt slut ifrån litteraturen eller från en film.

Och som om inte det vore nog så innehåller denna dag också en får vi en riktigt stor utmaning av Gud i dag rörande främlingen.

Vi ska stanna just vid dessa saker under rubrikerna Epifania, fakta, främlingen.

Epifania

Epifania först, så att vi vet vad kyrkan och då vi som tillhör henne firar idag:

Epifania kommer av ”dies epiphaniae Domini” alltså ”Herrens uppenbarelse dag” alltså ”epifania” betyder ”uppenbarelse”. Så heter den för att markera att nu är det nu klart vem denne Jesus som fötts i Betlehem i Judeen på kung Herodes tid (som vi läste) är.

Uppenbarelse betyder att man får se något som man på egen hand aldrig hade kunnat upptäcka, till exempel om vi är ute och kör bil med någon vid vår sida och plötsligt ropar den ”Akta, det är en människa på vägen!” och du bromsar och undviker på så sätt att köra på den som är ute och går. Det är ett slags uppenbarelse, en upptäckt av något som vi inte själva ser eller upptäcker.

Det som uppenbaras under epifania, trettondagen, är att allt detta med att Gud blir människa i Jesus, som vi ju firat under julen, att det gäller alla folk alltid och överallt. På olika sätt uppmärksammar kyrkan idag, och har så gjort sedan mycket gammal tid (300-talet), att trettondagens lysande stjärna är till för att leda alla människor till Gud. Alltså även oss, därför är vi också här idag.

Fakta

”Vi har sett hans stjärna gå upp”, sade stjärntydarna i berättelsen, men hade de det, eller är det bara en berättelse, en saga?

Så här kring jul finns det stor risk att vi missuppfattar Guds ord för att vara en saga, eller kanske en gammal variant på alla filmer med jultema som går på TV under julen? Eller kanske en del av

underhållningen likt Kalle Ankas jul Karl-Bertil Jonsson julsaga eller Astrid Lindgrens jul.

Men så tycks inte texten vara tänkt: ”När Jesus fötts i Betlehem i Judeen på kung Herodes tid kom några österländska stjärntydare till Jerusalem...” de frågar efter judarnas nyfödde kung och de hänvisar till en stjärna som de sett gå upp, eller som texten också kan betyda ”vi har sett hans stjärna i öster/Österlandet”.

Den tycks inte inledas på något sätt som liknar sagornas ”Det var en gång...” och det vi ska göra nu är att studera texten lite närmare och studera den historiska forskningen kring stjärnans vara eller icke-vara och så ska vi även se litet tillbaka på julevangeliet, alltså den text ifrån Lukasevangeliet som vi som var här på juldagsmorgonen hörde och stannade upp inför.

Stjärnan och tiden

Det är lätt att tänka sig att eftersom vår tideräkning utgår ifrån Jesu födelse så befinner vi oss här på år noll, men vi läste att Herodes den store är kung i Israel när detta sker, så när levde han då? Jo om vi ser efter i historien så blev han kung när Calvinus och Pollio var prokonsuler, eller alltså under år 40 f. Kr och sedan säger Josefus med flera historiker att han regerade i 37 år, alltså dog han år 3 f. Kr.

Redan nu är det trassligt, för det innebär ju att Jesus föddes före Kristi födelse (alltså vår tideräknings start), men häng med för det blir än trassligare om vi vill göra oss omaket att se noggrannare i historien så att vi kan vara säkra på att Bibeln inte är en sagobok utan Guds sanna ord.

Men inte nog med att historikern Josefus säger att han dog efter 37 års regerande utan han säger också att strax innan hans död så inträffade en månförmörkelse och strax efter så firade man den judiska påskan det år som han dog, men en sådan månförmörkelse inträffade inte under år 3 utan under år 4 före Kristus och likaså firade man påskan vid en tidpunkt strax efter detta år 4 f. Kr.

Osäkerheten här, eller snarare den skenbara oklarheten, beror sannolikt på att på Jesu tid, eller på Josefus tid eller på Herodes tid så kan innevarande år vara år ett, eller annorlunda uttryckt så kan ett år som inte är helt ändå räknas som om det var ett helt år, därför kan vi med stor säkerhet säga att Jesus föddes år 4 f. Kr eller tidigare.

Nu ska vi se tillbaka lite på juldagens texter och så ska vi se upp emot stjärnan och sedan gå in på utmaningen rörande främlingen.

Quirinius, skattskrivningen och Jesus

Om vi nu minns tillbaka på juldagsmorgonen så läser vi: ”Vid den tiden utfärdade kejsar Augustus en förordning om att hela världen skulle skattskrivnas. Det var den första skattskrivningen, och den hölls när Quirinius var ståthållare i Syrien...” och så beskrivs hur man gick tillväga familjefadern (som Josef) måste gå med de som tillhörde hans familj till sin släkts ursprungsstad (som om jag tog och gick tillbaka till Norrköping) och där skulle man registrera sig.

Bibelnoter och Josefus

För den som nu ägnat julhelgerna åt att läsa Bibeln, eller egentligen noterna/förklaringarna till julevangeliet, så minns man att här var det ett problem, för i noterna till NT 81/Bibel 2000 står det: ”Quirinius ståthållare år 6-9 e. Kr”, alltså verkar det som att uppgifterna om Herodes som kung när Jesus föddes och Quirinius som ståthållare inte stämmer överens.

Dessutom säger historikern Josefus, som vi var inne på förut, att denna skattskrivning ägde rum, under stora oroligheter, år 6 e. Kr.

Förslag till lösning

Men Bibelns författare var inte dumma, Lukas som skrivit om Quirinius här vet om dessa oroligheter och när de skedde, vilket ser vi i hans senare bok Apg. (5:37).

Det finns två huvudspår varav vi inte egentligen vet vilket som är det som Lukas åsyftar.

1. Man (Jerry Vardaman) har vid utgrävningar funnit noteringar på mynt att det finns en prokonsul som heter Quirinius som regerade år 11 f. Kr till en tag efter Herodes död.
2. Lukas talar om en förberedande räkning och Josefus om själva uppbörden av skatten.
3. Ytterligare några förslag finns (regerat 2 ggr, översättas innan Quirinius var ståthållare.

Stjärnan

Detta grävande i historien tänkte jag avsluta med att vi ser upp emot stjärnan, och den del av himlen vi behöver leta mot är den som syntes över antingen Israel, men framförallt det land därifrån stjärntydarna kom ifrån, vilket antagligen var ifrån Babylonien. Dels så kallas de ”magi” vilket har med just astronomiskt och astrologiskt kunniga, dels så syftar uttryck som detta ofta på personer ifrån Babylon (Iran/Irak).

Det kan tyckas lite konstigt dels att de brydde sig om ett helt annat lands regenter och dels att de kom fram innan Josef och Maria flyttat ut ifrån stallet. Men det finns noteringar hos romerska historiker om babylonska besök just utifrån stjärnor och regenter o dyl i Rom från denna tid så fenomenet finns belagt. Vad gäller Josef och Maria så är det inte säkert att de bodde kvar i sitt temporära stall som vi ser framför oss utan de kan till och med ha flyttat till Betlehem. Dels om vi ser tillbaka i texten att Herodes får fram två år när han pratar med stjärntydarna, men vi vet också ifrån en skattskrivning från denna tid (Gaius Vibius Maximus, år 104 e. Kr.) att ett av målen med att människor skulle tillbaka till sin stad var förutom skatten att de skulle återuppta brukande av den jord som var deras.

Fanns det en stjärna som lyste?

”Vi har sett hans stjärna gå upp” sade stjärntydarna, men fanns det en stjärna att se?

Ja, är svaret på detta. I de gamla kulturerna kring Babylon, Indus, Kina etc var man duktig på stjärnor och det finns två huvudspår till förklaringar om stjärnan:

1. Omkring år 5 f. Kr (året innan Herodes dog) så kunde man i Kina (och då antagligen i Babylon) se födelsen av en ny stjärna, eller en supernova.
2. År 7 f. Kr så möttes Jupiter och Saturnus i fiskarnas stjärnbild, vilket kan ligga till grund för deras: ”Vi har sett hans stjärna gå upp.”

Sammanfattning

Nu har vi gått in på att evangeliet om Jesus, alltså att Gud blev människa för att rädda oss ifrån synden, ondskan och döden. All min synd, all din synd är förlåten på grund av Jesu död på korset och genom hans uppståndelse och vi får del av detta eviga liv, ett liv tillsammans med Gud med början här och med fortsättning i evigheten bortom graven, det får vi del av genom vår tro och vårt dop.

Vi har gått in på att allt detta gäller för varje människa, inte bara det judiska folket en gång för länge sedan, utan dig och mig nu här i Örträsk.

Vi har också gått in på att detta evangelium, detta glada budskap, inte är en fin saga utan i allra högsta grad förankrat i en historisk verklighet.

Nu ska vi slutligen gå in på utmaningen ifrån Gud idag.

Främlingen

Den är kort och lyder egentligen: ”Ta hand om din broder, och ta hand om främlingen.”

Idag firar vi att evangeliet vidgas så att inte bara det judiska folket omfattas av Guds räddning utan alla folk, också vi. När vi nu själva har tagit emot budskapet och Guds frälsning så är det vår uppgift att be Anden/Hjälparen, som vi fått som en första gåva (Rom. 8:23), om kraft, vishet, kärlek att sprida budskapet vidare, att berätta för vår granne, våra syskon, föräldrar, barn och barnbarn, vänner om Jesus och räddningen hos Gud som alla behöver, om det eviga livet.

Vi får be Anden om hjälp att leva rättfärdigt, att se till att rätten och rättvisan råder, att motverka orätten, att stå upp för de som inte kan stå upp, att tala för de som inte kan tala.

Det kan gälla i Örträsk, det kan gälla kristna i Egypten, i Betlehem, det kan gälla fattiga i Sverige eller i världen, vi får be Anden om att få vara goda människor i kamp mot det onda.

Och vi är inte ensamma, Gud är med oss när vi är starka och när vi är svaga, han älskar oss alltid. **Amen**